

Gegenderde studiekeuzes becijferd

Het genuanceerde succesverhaal van het Vlaamse onderwijs

NICO STEEGMANS,
ALGEMEEN COÖRDINATOR STEUNPUNT
GELIJKEKANSENBELEID,
UHASSELT – UANTWERPEN

Besluit

Allochtonen studenten in het algemeen hebben het moeilijker om te slagen in het hoger onderwijs. Vooral het eerste jaar is een grote hinderpaal maar ook in de hogere jaren is slagen minder evident dan bij autochtone studenten. Wie toch slaagt, stroomt niet even vlot in op de arbeidsmarktintrede als autochtone studenten. Zo zijn afgestudeerden van Turkse of Marokkaanse origine bijna dubbel zo lang op zoek naar hun eerste job als een controlegroep van autochtone studenten.

Maar eenmaal de eerste job gevonden is, ebben de verschillen tussen autochtonen en allochtonen weg. Het onderzoek kon geen significante verschillen blootleggen tussen het loon van de eerste job, de contractmodaliteiten, het arbeidsregime of het leidinggevend karakter van de functie. Toch heeft 61% van de Turkse en Marokkaanse allochtonen het gevoel dat ze zich extra moeten bewijzen op de arbeidsmarkt omwille van hun etnische afkomst.

Al bij al is het een verrassende vaststelling dat de allochtonen in de steekproef een job vinden die vergelijkbaar is met die van de controlegroep. Slaagt het onderwijs in de hogescholen en de universiteit erin om de onderwijsachterstand van allochtonen volledig weg te werken en hen evenveel kansen te geven op de arbeidsmarkt? Gezien de grote uitval van allochtone studenten gaat deze vlieger wellicht niet op. De selectie allochtonen in ons onderzoek bestaat uit de studenten die succesvol afgestudeerd zijn en dus al verschillende moeilijke hordes genomen hebben. In dat opzicht kan men zich de vraag stellen of de vlotte arbeidsmarktintrede geen gevolg is van een filterend onderwijs waardoorheen enkel de supergetalenteerde allochtonen zich kunnen wurmen. Dat zou kunnen verklaren waarom allochtonen vaak het gevoel hebben dat ze zich extra moeten bewijzen.

BIBLIOGRAFIE

Arriijn, P. et al. (1998). Discrimination in access to employment on grounds of foreign origin: the case of Belgium. Genève: Internationale arbeidsorganisatie.

Dagevos, J. (1998). Begrensde mobiliteit. Over allochtone werkenden in Nederland. Assen: Van Gorcum.

Dagevos, J. et al. (1999). Etnisch-culturele factoren en de maatschappelijke positie van etnische minderheden. Rotterdam: Instituut voor Sociologisch-Economisch onderzoek.

Misplon, R. & Holderbeke, F. (2006). Allochtonen op zoek naar werk (Allochtonen in onderwijs en werk. Jaarboek editie 2005). Leuven: Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming, pp. 153-170.

Olde Monnikhof, M. & Buis, T. (2001). De werving en selectie van etnische minderheden. Een onderzoek naar het zoekgedrag van werkzoekende etnische minderheden en het wervings- en selectiegedrag van werkgevers in zes sectoren. Doetinchem: Elsevier Bedrijfsinformatie.

Vandevenne G. & Lenaers S. (2007). Allochtoon talent aan het werk. Diepenbeek: Expertisecentrum Gelijke Onderwijskansen.

Van der Haar M. & Lenaers S. (2007). 10 jaar allochtonen aan de UHasselt/LUC. Diepenbeek: Expertisecentrum Gelijke Onderwijskansen.

Vrancken, J. et al. (2001). Komende generaties. Wat weten we (niet) over allochtonen in Vlaanderen? Leuven: Acco.

**Expertisecentrum
Gelijke
Onderwijskansen**

Het expertisecentrum wil aan alle studenten maximale kansen bieden op en binnen het hoger onderwijs. Bouwend op een zo divers mogelijke instroom ontwikkelt het centrum de meest geschikte leeromgeving en ondersteuning om het aanwezige talent maximaal te benutten.

Ondersteund door evidence based reasearch richten de acties zich zowel op de leeromgeving van de UHasselt als op de buitenwereld via outreachactiviteiten naar de doelgroepen toe en kennisoverdrachten naar het bredere publiek.

De onderwijskeuzes die iemand maakt, zijn belangrijke scharniermomenten in het leven. Ze bepalen voor een groot stuk de beroepsloopbaan¹. Scholing bepaalt de deelname op de arbeidsmarkt zonder meer. Studiekeuzes bepalen daarenboven ook het niveau van het onderwijsdiploma dat iemand uiteindelijk zal halen en dus vaak ook de positie die op de hiërarchische ladder van beroepen wordt ingenomen. De keuze van het studiegebied bepaalt vaak ook de economische sector waarin men terecht komt en sommige sectoren doen het op vlak van arbeidsvoorwaarden beter dan andere.

Het onderwijslandschap in zijn geheel is sterk onderhevig geweest aan verandering tijdens de laatste decennia. Meisjesstudenten hebben hun weg gevonden naar alle onderwijsniveaus en zij doen het daarbij zelfs vaak beter dan jongens. Ze behalen vaak betere resultaten en studeren met minder vertraging af. Meer dan de helft van de universiteitsstudenten zijn vrouwen. In de opleidingen geneeskunde en rechten zijn ze zelfs ruimschoots in de meerderheid. Het gelijke kansen-ideaal voor jongens en meisjes in het historisch perspectief van de democratisering van het onderwijs heeft blijkbaar vruchten afgeworpen.

Meisjes zijn echter, ondanks allerlei programma's en acties, slechts moeizaam naar opleidingen in de exacte wetenschappen of techniek te krijgen. Vooral in Informatie-/communicatietechnologie (ICT)-opleidingen zijn ze nauwelijks te vinden. Jongens laten het dan weer afweten in de onderwijs- en zorgopleidingen. Dit leidt onherroepelijk naar een gesegregeerde arbeidsmarkt en een partieel ontwikkelen van potenties.

Het discours over gelijke kansen voor vrouwen op de arbeidsmarkt evolueerde van een principiële discussie over rechtvaardigheid naar strategische argumentatie voor gezond ondernemen. Niet alleen heeft ieder individu recht op gelijke behandeling en gelijke kansen, ook ondernemingen en organisaties varen wel bij een diversiteitsbeleid in hun human resources management. Op deze wijze kunnen zij putten uit het volledige potentieel aan talent, in plaats van zich te beperken tot de mannelijke helft van de bevolking.

Hoe erg is het gesteld met de horizontale onderwijskloof, met name het verschil in studiekeuze tussen jongens en meisjes? We focussen eerst op de cijfers² met name de sekseratio's, dan op mogelijke verklaringen en aanknopingspunten voor een veranderingsstrategie (Steegmans&Motmans, 2007).

¹ Onderwijskeuzes zijn uiteraard ook in andere levenssferen belangrijk maar niet de focus van deze bijdrage.
² Bron: Statistisch Jaarboek van het Vlaams Onderwijs.

De kweekvijver voor de studentenpopulatie van het hoger onderwijs

Wetenschappen en economie zijn de belangrijkste keuzes van jongens in het Algemeen Secundair Onderwijs (ASO) na de middenschool (eerste graad secundair onderwijs). Voor meisjes zijn dat economie en Latijn. Ook humane wetenschappen liggen bij hen, zoals verwacht, goed in de markt.

Doordat meer meisjes dan jongens hun diploma behalen, wordt het relatieve onevenwicht in de opleidingen wetenschappen en wiskunde bijna volledig gecompenseerd. De sekseratio's, het aantal meisjes per 100 jongens, van kwalificaties voor beide opleidingen bedroegen in 2005 respectievelijk 97 en 94.

In deze vooropleiding ligt alvast niet de (enige) kiem voor de segregatie in het hoger onderwijs.

In de wetenschappelijke/technische studierichtingen in het Technisch secundair onderwijs (TSO) en Beroepssecundair onderwijs (BSO) worden we geconfronteerd met een extreme segregatie van meisjes en jongens.

Meer jongens dan meisjes kiezen voor een opleiding in het TSO. In het schooljaar 2005-2006 kiest bijna 60% van deze toch al grotere groep jongens in het eerste jaar voor een wetenschappelijke/technische richting tegenover slechts 8% van de meisjes. De grootste wetenschappelijke/technische richtingen zijn elektromechanica, elektrotechnieken, mechanische technieken, industriële wetenschappen, elektriciteit-elektronica en techniek wetenschappen. Voor elke 100 jongens zitten er 10 meisjes in wetenschappelijke/technische richtingen en dan vooral in de richting techniek-wetenschappen.

Daar waar de sekseratio van de kwalificaties vroeger iets hoger lag dan deze van de studiekeuze, is ook de sekseratio van de kwalificaties gedaald van 12 in 1997 tot nog geen 10 in 2005. Hier ziet men dus zelfs geen kleine inhaalbeweging via de diploma's.

In het BSO stelt deze segregatie zich nog scherper. Bijna drie vierde van de jongens (73%) volgt een technische studierichting. De grootste richtingen zijn basismechanica, hout, elektrische installaties en bouw. Bij de meisjes is dat slechts 4%. Bijna twee derde van de meisjes in het BSO (64%) bevindt zich in de studierichtingen zorg, gezondheid en welzijn. Voor jongens bedraagt dit 12% en hiervan is twee derde op conto te schrijven van de opleidingen bakkerij, slagerij en vooral restaurant en keuken. De meisjes in deze cluster van studierichtingen zitten voor 93% in verzorging en voeding, en haartzorg.

Ieder zijn/haar ding in het hoger onderwijs?

We geven hier de cijfers voor opleidingen waar de kloof in studiekeuze het grootst is. Om de instroom in het hoger onderwijs te meten, houden we rekening met de studenten die voor het eerst ingeschreven zijn voor een opleiding. Voor de samenstelling van de cluster ICT-richtingen in het hoger onderwijs kunnen we deze werkwijze niet volgen omdat op deze manier studiekeuzes die in latere jaren van de opleiding gemaakt worden uit de boot vallen. Wij hebben er dan ook voor geopteerd om de gehele schoolpopulatie van de ICT-richtingen op te nemen in onze berekeningen.

ICT-OPLEIDINGEN

Na de boost in de jaren negentig van vorige eeuw en ook nog in het begin van de eenentwintigste eeuw waren de informaticaopleidingen op hun retour. Dat resulteerde in 2007 in circa 15.000 vacatures. De jongste cijfers geven aan dat jongeren deze opportuniteit aangrijpen en zich weer talrijker inschrijven voor deze studierichtingen voor het academiejaar 2007-2008.

In het academiejaar 2005-2006 volgt bijna 14% van de mannelijke studentenpopulatie in het hogescholenonderwijs een of andere opleiding in de informatie- en/of communicatietechnologie; bij vrouwen is dit nog geen 1%. Aan universiteiten is dit respectievelijk een kleine 5% en net geen 0,5%.

ICT-opleidingen zijn mannenopleidingen en dit in extreme mate. De sekseratio van de studentenpopulatie van nauwelijks 7 in het academiejaar 2005-2006 houdt het midden tussen die van de wetenschappelijke / technische opleidingen in het TSO en de technische opleidingen in het BSO. In de universitaire opleidingen scoren vrouwen iets beter met een aantal van 9 op 100 mannen.

Aan universiteiten scoort de opleiding tot handelsingenieur in de beleidsinformatica met 16 vrouwen voor 100 mannen het beste. In de hogescholen zijn dat de professioneel gerichte bachelors informatiemanagement en ook de opleiding netwerkeconomie met respectievelijk een sekseratio van 12 en 30. Het laatste cijfer refereert echter slechts naar 60 studenten.

In het academiejaar 2000-2001 waren er nog 13 vrouwen tegenover 100 mannen in de ICT-opleidingen van het hoger onderwijs met een uitschieter van 28 vrouwen versus 100 mannen in de universitaire opleiding handelsingenieur beleidsinformatica.

Relatief meer vrouwen dan mannen behalen een diploma. De sekseratio van de kwalificaties is dus gunstiger dan die van de schoolpopulatie. In 2005 behaalden 11 vrouwen op 100 mannen hun diploma in deze opleidingen, in 2001 waren er dat nog 15.

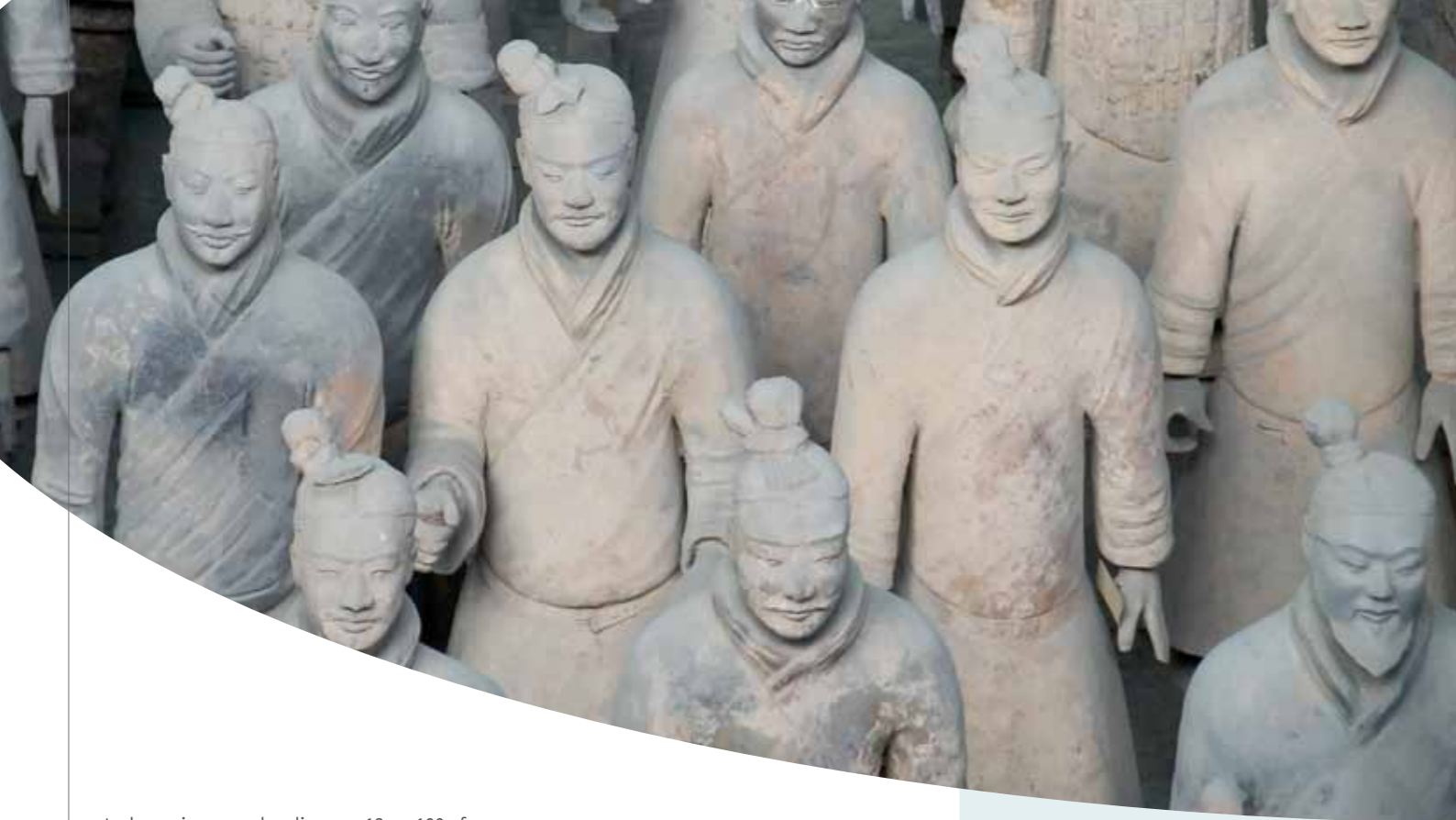
EXACTE EN TOEGEPASTE WETENSCHAPPEN

De instroom in de exacte en toegepaste wetenschappen aan universiteiten en de industriële wetenschappen en technologie aan hogescholen wordt hier gemeten aan de hand van het aantal generatiestudenten, dat zijn studenten die zich voor het eerst inschrijven voor deze opleiding.

Het aandeel studenten dat voor de disciplines exacte wetenschappen, toegepaste wetenschappen en toegepaste biologische wetenschappen is ingeschreven, is tussen de academiejaren 2000-2001 en 2005-2006 gedaald van ongeveer 21% naar 18%. Deze daling doet zich voor bij vrouwen en mannen. In 2005 schreef 27% van de mannelijke generatiestudenten en 10% van de vrouwen zich in voor een opleiding in de exacte of toegepaste wetenschappen. Dat zijn 43 vrouwen voor 100 mannen. De toegepaste wetenschappen doen het daarbij het minst goed. De toegepaste biologische wetenschappen daarentegen scoren met bijna 70 vrouwen voor 100 mannen vrij atypisch. In datzelfde jaar studeerden vrouwen en mannen in deze discipline af in een verhouding van niet minder dan 123 tegenover 100.

De opleidingen industriële wetenschappen en technologie aan hogescholen zijn vrijwel eenzijdig mannelijk. Daarbij vertegenwoordigen de studenten in deze richtingen ruim 30% van de totale eerste inschrijvingen van mannen aan hogescholen. Bij vrouwen is dit nog geen 3%. Terwijl in 1996 en 2000 zich nog 15 vrouwen voor 100 mannen inschreven in opleidingen industriële wetenschappen en technologie, waren er dat in 2005 nog maar 10. In datzelfde jaar studeerden vrouwen en man-

nen toch nog in een verhouding van 18 op 100 af.

Zoals voor de ICT-opleidingen is ook hier de gendergap groter aan hogescholen dan aan universiteiten. Vooral in de opleidingen elektromechanica, elektrotechniek, bouwkunde en autotechnologie zijn vrouwelijke studenten zeer zeldzaam.

GEÏNTEGREERDE LERARENOPLEIDINGEN

De geïntegreerde lerarenopleidingen vormen een heel ander verhaal. Vooral in de opleidingen voor het basisonderwijs zijn mannen sterk ondervertegenwoordigd. In 2005 schrijven zich voor elke 100 mannen 690 vrouwen in voor deze opleidingen. In datzelfde jaar studeren maar liefst 1078 vrouwen af voor elke 100 mannen. De grootste oorzaak van deze kloof ligt bij de opleidingen voor het kleuteronderwijs. Bij de inschrijvingen vindt men slechts 4% mannen; voor het lager onderwijs bedraagt dit 19%. Door hun lagere slaagcijfers zijn slechts 2% van de afgestudeerde kleuterleid(st)ers mannen in 2005. Voor de lagere school bedraagt dit 13%. Voor de geïntegreerde lerarenopleiding secundair onderwijs is er een kentering in de instroom die toch al niet zo afwijkend was voor vrouwen en mannen. Daar waar in het jaar 2000 nog 130 vrouwen voor elke 100 mannen zich inschreven, is de balans in 2005 zelfs lichtjes omgeslagen. Voor wat betreft de diploma's gaan we van bijna het dubbel aantal diploma's voor vrouwen (196) tegenover mannen (100) naar 140 voor vrouwen in 2005. Gezien de evolutie in de inschrijvingen kunnen we ook een groter evenwicht in de genderbalans bij de afgestudeerden verwachten.

Weg van de rolstereotypen

Strategieën die in de wetenschappelijke literatuur worden aangedragen om de studiekeuzes van meisjes te beïnvloeden zijn roldoorbreking, aandacht voor het verborgen leerplan (waarin vrouwen niet of slechts in traditionele rollen voorkomen), meer vrouwelijke leerkrachten voor exacte vakken en coëducatie (De Munter, 2000: 5). Gesprekken, getuigenissen, kortom rolmodellen, kunnen op basis van het onderzoek van Matheus et al. (2004) tevens worden aangedragen als middel om de studiekeuzes van meisjes te beïnvloeden. Matheus, Siongers & Van den Brande (2004: 310-311) pleiten ervoor om het beeld van mannen in zorgberoepen van een positievere imago te voorzien. Zorgberoepen en de opvoeding van jonge kinderen worden nog te vaak vereenzelvigd met vrouwelijke taken. Hieraan kan zowel door leerkrachten uit het secundair onderwijs als door CLB's aandacht gegeven worden (Steegmans&Motmans, 2007).

Keuzebekwaamheid is opgenomen in de eindtermen van het secundair onderwijs. Het is een subthema van het vakoverschrijdend thema 'leren leren'. De eindtermen 'leren leren' zijn gebaseerd op de visie dat leren een actief, constructief en een sociaal proces is. Men wil in het onderwijs aandacht hebben voor deze vaardigheid vanaf de kleuterklas tot in de verschillende graden van het secundair onderwijs. De leerlijn van deze complexe vaardigheid 'leren kiezen' draait rond zelfconceptverheldering, horizonverruiming, keuzestrategieën en het herkennen van omgevingsinvloeden. Deze vaardigheid moet de slaagkans in het hoger onderwijs vergroten door een gefundeerde en gemotiveerde studiekeuze te maken. Het is echter ook een unieke kans om stereotypen uit de wereld te helpen over jongens en meisjes, mannen en vrouwen (Steegmans, 2003).

CONTACTGEGEVENS: nico.steegmans@uhasselt.be

LITERATUURLIJST:

De Munter, Agnes (2000). De variabele geslacht in het onderwijskundig onderzoek. Enkele kritische reflecties vanuit het feministische gelijkheidsdenken en verschilddenken. Lesnota's (24.11.2000). Antwerpen: VAO Vrouwenstudies, UA.

Matheus, Nick, Siongers, Jessy & Van den Brande, Inge (2004). De roeping tot leerkracht. Een onderzoek naar de aantrekkelijkheid van het leerkrachtenberoep in Vlaanderen anno 2002. Brussel: Onderzoeksgroep TOR, Vakgroep Sociologie VUB.

Steegmans, Nico (2003). Vrouwen langs de meetlat (Jaarboek 1 Steunpunt Gelijkekansenbeleid). Antwerpen/Apeldoorn: Garant, pp. 99-117.

Steegmans, Nico & Motmans, Joz. (2007). Onderwijsmonitor (MV United. Genderjaarboek 2007, deel 2 Antwerpen / Diepenbeek). Brussel: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.